

TURINYS

Įžanga 9

Apie ką nerašo ši knyga 12

Skraidantys kalakutai ir plaukiojantys nuogaliai 19

1 Finansinės laisvės iššūkis 25

2 Saviapgaulė:

viskas ne taip jau blogai 33

3 Mitai apie skolas:

skola – (ne) įrankis 41

4 Mitai apie pinigus:

(ne)atskleistos turtuolių paslaptys 76

5 Dvi papildomos kliūtys:

neišmanymas ir lenktynės su kaimynais 101

6 Greitas būdas sutaupyti 1000 dolerių:

pradėkite palengva 114

7 Sniego gniūžtė:

greitas kelias į finansinę laisvę 130

8 Baikite kaupti sumą nenumatytiems atvejams:

apsisaugokite nuo netikėtumų 149

- 9 Padidinkite investicijas į pensiją:**
iš anksto rūpinkitės finansiniu saugumu 166
- 10 Lėšos mokslams:**
pasirūpinkite finansiniu vaikų saugumu 178
- 11 Išmokėkite būsto paskolą 190**
- 12 Turtėkite kaip pašėlę:**
tapkite nugalėtojais 206
- 13 Gyvenkite kaip niekas kitas 222**
- Čia prasideda finansinė laisvė 226
- Apie autorių 229
- Finansinės laisvės užduočių lapai 230

IŽANGA

Susipažinkite su žmonėmis, kurių gyvenimą pakeitė ši knyga! Patariu pradėti nuo jų pasakojimų, kurie įkvėps ją perskaityti ir įgyvendinti išbandytą sėkmės planą.

Jau seniai baudžiausi atskleisti tiesą apie skolas ir pinigus, suteikti vilties ir pasiūlyti reikiamus įrankius, padedančius siekti finansinės laisvės. Pradėjau nuo keleto viešų pasirodymų ir savarankiškai išleistos knygelės „Finansinė ramybė“ („Financial Peace“). Vėliau vienos Niujorko leidyklos pakartota ši knyga tapo mūsų pirmuoju „The New York Times“ bestselleriu. Buvusią vietinę radijo laidą „The Ramsey Show“ šiandien transliuoja ne tik šimtai stočių, bet ir „YouTube“ bei „Spotify“ platformos. Kas savaitę ji pritraukia milijonus klausytojų ir žiūrovų. Prieš trisdešimt metų pristatytą „Finansinės ramybės universitetą“ baigė daugybė šeimų. Tada atsirado ši knyga.

Esu tikras, kad 80 proc. asmeninių finansų sėkmės priklauso nuo elgesio ir tik 20 proc. – nuo teorinių žinių. Mes sutelkėme dėmesį į įpročius ir suvokdami, kad daug kas iš mūsų puikiai įsivaizduoja, *kaip* daryti su pinigais, bet nenutuokia – *kaip* tai daryti, galime kitaip įvertinti asmeninius finansus. Žinovai dažnai klaidingai

bando remtis skaičiais manydami, kad tiesiog neišmanote matematikos. Tačiau finansinių sunkumų šaltinis esame mes patys. Jei tik sugebėtume valdytis, reikalai klostytųsi puikiai. Turto kaupimo aritmetika nėra raketų mokslas – tiesiog reikia TAI DARYTI!

Finansinės laisvės plano sėkmė – ne atskleistos turtuolių paslaptys, atrasti nauji kredito kortelių naudojimo ar skolų grąžinimo būdai. Šis patikrintas planas veikia sniego gniūžtės principu: norėdami pakeisti savo finansinę padėtį turite keisti *patys*. Tik taip atsikratysite skolų, pradėsite dosniai aukoti labdarai ir investuoti sparčiau, nei kada tikėjotės tai darysį. Šioje knygoje nėra sudėtingų matematikos lygčių ar stebuklingų sistemų – vien tikri pasakojimai apie tikrus gyvenimo pokyčius, apie atgaivintas santuokas ir santykius. Pertvarkytas gyvenimas keičiasi iš esmės.

Labai apsidžiaugiau, kai tuometis leidyklos „Thomas Nelson“ generalinis direktorius ir prezidentas Mike'as Hyattas pasiūlė parašyti knygą apie finansines permainas, nes buvau tikras, kad „Finansinė laisvė“ („The Total Money Makeover“) paskatins skaitytojus nedelsiant veikti ir žingsnis po žingsnio keisti savo gyvenimą. Viltis – galinga jėga, šviesa tunelio gale (ir šiuo tuneliu neatleikia traukinys).

Kad ir kaip džiūgavau, iš pradžių neįsivaizdavau, ko ėmiausi. Dėščiau akivaizdžias tiesas, bet, regis, sveika nuovoka buvo tapusi prabanga. Knyga žaibiškai užkariavo rinką! Ir ne todėl, kad būčiau buvęs genijus, – tai Amerika buvo pasirengusi finansiškai pabusti. Mūsų šeimos – sunkiai dirbantys žmonės, prislėgti amžinos pinigų stokos, – pribrendo gyventi kitaip. Šiandien po gero dešimtmečio atsigręžęs į praeitį negaliu atsistebėti jų laimėjimais. Ir jaučiuosi pamalonintas pats bent kiek prie to prisidėjęs.

Per tuos metus „Finansinė laisvė“ suteikė vilties begalei šeimų. Toji viltis paskatino dirbti, įveikti piniginius sunkumus – ir pa-

galiau laimėti! Ne kartą teko girdėti, kad ši knyga – pirmoji, perskaityta per ilgą laiką. „Finansinė laisvė“ skirta visiems: tiek tiems, kurie uždirba daug, – kaip aš, tiek tiems, kurie pradeda nuo nulio, – kaip ir aš kadaise.

Tuoju susipažinsite su pačiu metodu, patikrintu planu, vedančiu į sėkmę. Šis planas labai paprastas, bet įkvepiantis. Pagrindiniai principai, kuriais jis remiasi, – ne mano išradimas, visus juos pasiskolinau iš Dievo ir mūsų senelių. Jis pagrįstas sveika nuovoka, tik ji šiais laikais tampa prabanga. Kaip jau minėjau, aš nesu genijus. Sukūriau šį planą stebėdamas daugybę žmonių, su kuriais teko bendrauti per radijo ir televizijos laidas, knygų pristatymus, kursus, internetą ir renginius. Savaimė suprantamas nuostatas apie pinigus man pavyko paversti programa, kuria gali vadovautis kiekvienas. Ir daug kas ją jau išbandė!

Kadaise šie principai padėjo man ir žmonai Sharon išbristi iš finansinių sunkumų bei pasukti sėkmės keliu – tada apie juos ir prabilau. Iš pradžių dar dvejojau, tačiau šiandien daugybė žmonių įgyvendino šį planą ir patyrė tą patį jaudulį, viltį bei dėkingumą. Džiaugiuosi ne tik pasiūlęs jiems patikrintą planą, bet ir įkvėpęs pakeisti vaikų bei anūkų ateitį.

Esu toks tikras dėl „Finansinės laisvės“ taisyklių, kad negaliu pakęsti, kai kas nors jų nesuvokia. Nė kiek neabejoju, kad mano planas tinka kiekvienam, todėl į tuos pačius klausimus kaskart atsakau vienodai. Išdėstęs keletą pagrindinių tiesų ir sveiko proto taisyklių įtikinau daugybę žmonių pakeisti savo gyvenimą ir siekti finansinės laisvės. Galbūt atėjo ir jūsų laikas?

APIE KĄ NERAŠO ŠI KNYGA

Galbūt bus sunku patikėti, kad gaunu daug laiškų su neapykantos ir kritikos žodžiais. Ši knyga – tai, ką į ją sudėjau ir ko neįtraukiau, – sukėlė didelį nepasitenkinimą ir sulaukė užgaulių. Iš dalies net džiugu. Neketinau nieko įžeisti ir pats nemėgstu piktų pastabų, bet neigiamas atsakas patvirtina dvi prielaidas: pirma, užkliudžiau kai kurias jautrias stygas, kurias būtina paliesti, kad žmonės galėtų keistis; antra, aš nuoširdžiai siekiu tiesos. Aristotelis yra sakęs: „Jei nori išvengti kritikos – nieko nedaryk, nieko nesakyk, niekuo nebūk.“ Tylėdamas ir nieko neveikdamas negalėčiau padėti begalei žmonių, todėl kiekvienas piktas laiškas ir kritika primena, kad einu teisingu keliu.

Nepasinaudojau leidėjo siūlymu atsakyti kritikams. Kaip sakydavo mano senelė, įsitikinusių žmonių neperkalbėsi. Vis dėlto, mieli skaitytojai, nenoriu jūsų klaidinti. Todėl derėtų papasakoti, apie ką ši knyga nerašo. Tada galėsite nuspręsti, ar buvo verta už ją mokėti.

Ši knyga nėra nei įmantri, nei paini

Jei ieškote išsamaus investavimo vadovo, jo čia nerasite. Jei ieškote nuobodžių mokslinių postringavimų, kurie užliūliuoja žodžiais, tik paglostančiais autoriaus savimeilę, jų čia irgi nėra. Kai kurios išmintingiausios, svarbiausios tiesos yra labai paprastos.

Visuomenė vertina painumą ir įmantrumą. Jei suprantate, kam skirti visi nuotolinio valdymo pultelio mygtukai, ko gero, jis niekam tikęs. Finansų pasaulis garbina pasipūtėlius ir snobus. Kartais manoma, kad paprastos idėjos – lėkštos ir skirtos menkiems žmogeliams. Kokia klaidinga ir puikybės persmelkta nuostata. Daugelio mano pažįstamų milijonierių investavimo ir pinigų filosofija itin paprasta. Su draugu, kurio turtas viršija dvidešimt milijonų dolerių, kartą šnekėjausi apie investavimą ir verslo struktūrą, ir jis akcentavo, kaip svarbu išlaikyti paprastumą bei aiškumą. Tik finansų pasaulio gudručiai mėgsta viską sunkinti, kad pateisintų savo buvimą ar pagrįstų išsilavinimo išlaidas. Nė nesitikėkite čia rasti nuodugnų turto valdymo vadovą ar išsamią investavimo teoriją. Mano užduotis kita – parodyti žmonėms, kaip amžinosios pinigų tiesos gali pakeisti jų gyvenimą ir atvesti į finansinę laisvę.

Ši knyga neskelbia naujų tiesų

Šiais laikais apie pinigus rašo daug puikių autorių, o dar gausiau jų būta praeityje. Dauguma šios knygos temų jau buvo nagrinėtos anksčiau. Savo radijo laidoje klausytojams nuolat primenu, kad tokius pat finansinius patarimus duotų senelė (tik aš dar ne toks senas ir esu veiklus). Aš skaitau įvairius autorius – ir jums patariu tai daryti. Šioje srityje neatradau nieko naujo: tiesiog patikrintą informaciją sudėjau į lengvai įgyvendinamą programą ir ji paskatino daugybę žmonių veikti. Daugelis iš mūsų supranta, kaip elgtis, bet

sunkiai pritaiko turimas žinias. Kaip atsikratyti antsvorio? Daugiau judėti ir mažiau valgyti. Aš tai suprantu, tačiau nusprendęs sulieknėti perskaičiau keletą knygų šia tema – ir numečiau beveik 15 kilogramų. Ar šių knygų autoriai pasidalijo kokiomis nors naujomis mintimis? Ne, jie tiesiog pateikė veiksmų planą ir mano žinias papildė keliais patarimais. Taip sukasi pasaulis.

Ši knyga nemeluoja apie investicijų grąžą

Daug kas nenutuokia, kokią pelną gali gauti tinkamai investavę. Nežinojimas – ne intelekto trūkumas, o tiesiog žinių stoka. Deja, daug protingų, bet nenusimanančių žmonių netiki 12 proc. ilgalaikių investicijų grąža ir mąno, kad aš meluoju arba juos klaidinu.

Šioje knygoje kaip ilgalaikę investiciją siūlau patikimus augimo fondus ir drįstu teigti, kad turėtumėte pasiekti 12 proc. grąžą. Šio drąsaus teiginio pagrindas – „Standard & Poor’s 500“ indekso istoriniai vidurkiai. Geriausiu JAV akcijų rinkos rodikliu laikomas indeksas apima 500 didžiausių šalies įmonių. Kai rašau šias eilutes, „S&P 500“ vidutinė grąža per pastaruosius devyniasdešimt metų buvo 11,59 proc., įvertinant ir kelis didelius nuosmukius.

Žinoma, negali tikėtis nuolatinio 11–12 proc. augimo kasmet. Rinka visada svyruoja ir kartais pokyčiai būna itin ryškūs. Pastarųjų kelerių metų rodikliai primena amerikietiškus kalnelius: 2020-aisiais metinė grąža buvo 18,02 proc., 2021 m. – 28,47 proc., o 2022 m. – tik 18,01 procento. Rimti investuotojai pernelyg nesijaudina dėl metinės grąžos, o vertina ilgesnį laikotarpį suprasdami, kad vienais metais sulauks priaugio, kitais – nuostolio.

Dauguma ekspertų (ir bet kas, išėjęs bent vieną finansų pamoką) sutinka, kad minėtasis indeksas – puikus statistinis akcijų rinkos grąžos rodiklis. Tai toks standartas, ir iš esmės kiekvienas

akcijų fondas rodomą grąžą lygina su „S&P 500“. Pasikartosiu: „S&P 500“ vidutinė grąža per visą laikotarpį siekia beveik 12 proc., todėl jį ir pateikiu kaip pavyzdį. Šis skaičius ne koks stebuklas, o tik pokalbio apie investavimą dalis.

Prieš daug metų investavau į augimo ir pajamų akcijų fondą, kurio vidutinė grąža nuo 1934 m. buvo 12,03 procento. Ne per seniausiai įsigijau kitų vertybinių popierių, kurių vidurkis nuo 1973 m. iki šių dienų viršija 13,09 procento. Be to, turiu dar vieną fondą, kurio vidutinė metinė grąža nuo 1984 m. siekia 12,01 proc., antrą – su 12,39 proc. nuo 1973 m. ir dar trečią – 11,72 proc. nuo 1952 metų. Bet kuris sąžiningas ir išmanantis makleris lengvai pasiūlys jums vertybinių popierių, kurių ilgalaikė vidutinė grąža pranoksta 12 procentų. Taigi kai svarstote apie dešimties metų ar ilgesnes investicijas, neklausykite teigiančiųjų, kad 12 proc. grąža neįmanoma.

Ši knyga neapsiriboja tik matematika, statistika, duomenimis ir skaičiais

Ši knyga yra apie gyvenimą. Kaip jau minėjau, tik 20 proc. asmeninių finansų sėkmės nulemia žinios, kiti 80 proc. priklauso nuo elgesio. Nėra stebuklingo skaičiaus, kuris pakeistų gyvenimą, nėra palūkanų ar grąžos, kurios staiga viską apverstų. Todėl ir dėstau esmines nuostatas, o ne matematiką. Ekonomikos rodikliai, vidurkiai ir procentai ilginiui gali keistis, tačiau knygoje pateikti principai ir nuostatos lieka nepakitę.

Šios knygos autorius puikiai išmano savo sritį

Savo mokslo laipsnius miniu retai, nes jų nesureikšminu. Esu sutikęs tiek daug sunkiai besiverčiančių finansų specialistų, kad kar-

tais atrodo, jog jiems oficialus išsilavinimas net trukdo. Aš turiu finansų srities diplomą. Esu diplomuotas nekilnojamojo turto, draudimo ir investicijų ekspertas. Galiu prirašyti keletą juokingų raidelių priešais savo vardą. Vis dėlto geriausiai mano žinias patvirtina vertingos pamokos, išmoktos darant daugybę klaidų. Vis ką pats išgyvenau. Patyriau nerimą ir baimę. Finansinė įtampa vos nesužlugdė mano santuokos. Mačiau, kaip kvailai priimti sprendimai griaua visas mano viltis ir svajones. Taigi kaip retas kas galiu pamokyti ir paguosti kenčiančius žmones. Be to, remdamasis savo principais pats susikroviau turtus. Mudu su žmona tikrai išbandėme viską, kas išdėstyta šioje knygoje. Mes mokome ne teorijos, o kuo tikriausios praktikos!

Mano gebėjimą mokyti patvirtina daugybė žmonių, kurie perskaitę šią knygą pagaliau atgavo finansinę laisvę. Rezultatai iškalbingi, todėl klausykite nugalėtojų patarimų.

Ši knyga nesivaiko politinio korektiškumo

Kaip jau minėjau, 80 proc. asmeninių finansų sėkmės priklauso nuo elgesio. Norint jį perprasti bei keisti reikia įvertinti daugybę emocinių, socialinių, ekonominių, dvasinių veiksnių, taip pat – santykių ir šeimos įtaką. Išsamiai aptariant finansinio elgesio pokyčius būtina atsižvelgti į visus šiuos veiksnius. Todėl šioje knygoje miniu ir dvasinę pusę. Būdamas krikščionis pateikiu keletą Biblijos eilučių. Ši knyga nėra nei krikščioniška, nei religinė studija apie pinigus, čia rasite patikrintą finansinės ramybės planą, kurį aš su savo komanda kūriau kelis dešimtmečius. Jis apima ir dvasinius klausimus. Todėl tenka nuliūdinti abi stovyklas – ir tuos, kuriems nepatinka, kad į savo mokymą įpinu dvasinių minčių, ir tuos, kuriems jų trūksta. Šiaip ar taip, aš jus išspėjau.

Ši knyga neklysta

Skirkite pasitikėjimą savimi nuo pasipūtimo. Tikiu, kad šis būdas veikia, nes jį sėkmingai pritaikė daugybė žmonių. Nesipuikuoju, juk žmonės patys ryžtasi keisti gyvenimą. Mano mokymo pagrindas yra tikra informacija, o knygoje išdėstyti principai padeda pasiekti geresnių rezultatų. Todėl į tuos pačius klausimus visada atsakau vienodai, nors kartais žmonės mano, kad jų padėtis kitokia. Ji tokia pati. Principai visada galioja ir visada veikia.

Ši knyga skiriasi nuo mano kitų knygų

Imdamasis „Finansinės laisvės“ projekto turėjau nuoširdžiai atsakyti į klausimą: ar galiu siūlyti skaitytojams dar vieną knygą apie tą patį? Mane graužė sąžinė: jau buvo parduoti milijonai „Finansinės ramybės“ egzempliorių, tad ar tikrai reikėjo rašyti naują knygą? Nusprendžiau, kad šios dvi knygos labai skiriasi. „Finansinė ramybė“ moko elgtis su pinigais ir yra puikus elgesio su jais vadovas. O „Finansinė laisvė“ ne tik pataria, bet ir siūlo planą, kaip viską įgyvendinti. Ši knyga apie veiksmų seką, kurios tikslas – įkvėpti jus, suteikti informacijos ir pateikti aiškų planą, kaip žingsnis po žingsnio įgyvendinti pokyčius. Taip, ir čia daug panašių temų bei principų, kuriuos aptariau kitose savo knygose, tačiau šioji grindžiama nuosekliais veiksmais ir praktiniais žingsniais.

Jei ieškote naujų žinių, nes tiesiog mėgstate faktus ir skaičius, teks nusivilti. Bet jei ketinate atsidavę spręsti galvosūkius, susijusius su pinigais, ši knyga jums patiks. Daugybė „Finansinės ramybės“ skaitytojų minėjo, kad „Finansinė laisvė“ padėjo pritaikyti jau įgytas žinias, ir džiaugėsi ją perskaitę. Vėl pasikartosiu – nesitikėkite didelių naujovių ar naujų principų.

Šia knyga niekas nesiskundžia ir jos nepeikia

Nė vienas, kas įgyvendino šį planą, nerašė: „Sudariau biudžetą, išsikapanojau iš skolų, sutarėme dėl finansų šeimoje, praturtėjau – ir esu nepatenkintas.“ Tie, kurie laikėsi šio plano ir atrado finansinę laisvę, pakeitė savo gyvenimą visiems laikams! Ko gero, norėtumėte patirti tokią pat permainą. Galite tapti kitu sėkmės istorijos veikėju. Neatidėliokite pokyčių!

SKRAIDANTYS KALAKUTAI IR PLAUKIOJANTYS NUOGALIAI

Kai buvau mažas, senelė – pradinių klasių mokytoja, dėščiusi ir vaidybą, – pasisodindavo mane ant kelių ir skaitydavo pasakas taip įtaigiai, kad kiekviena istorija tapdavo tikru spektakliu.

Bene labiausiai mėgau pasakojimą apie tris paršiukus. Vienas iš jų pasistatė namą iš šiaudų, antras – iš šakų, o trečias – iš plytų. Atsimenate šią pasaką? Du paršeliai, namus sulipdę skubotai ir atmetinai, linksminosi ir juokėsi iš brolio, kantriai statančio tvirtą namą iš plytų. Bet kai užklupo vėjas ir lietus, trumparegiams paršeliams teko kraustyti pas brolių, nes tik jis gerai pasirengė audroms. Tiedu liko be stogo virš galvos.

Ekonomikos audrų privalumai ir trūkumai

Jeigu jums daugiau nei 25-eri, be abejonės, išgyvenote kelias ekonomikos negandas. Matėte interneto burbulų sprogdimą, Rugsėjo 11-osios teroro išpuolių padarinius ekonomikai, buvote garsių įmonių skandalų ir didžiulių akcijų rinkos nuosmukių liudytojai.

Ištverėte Didžiąją recesiją su 10 proc. nedarbu, negirdėtu būstų praradimu, nuvertėjusiais milijonų pensijų fondais. Ir kaip galėtume pamiršti COVID-19 krizę, staigų, bet trumpalaikį sunkmetį, kilusį dėl uždarymų ir vartojimo kritimo. Tai tik keletas iš minėtų ekonomikos audrų. Nuo Antrojo pasaulinio karo JAV patyrė keliolika nuosmukių, palūkanų svyravimus, infliaciją, akcijų rinkos šuolius ir kritimus, karus ir konfliktus.

Laimei, po ekonominių sukrėtimų visada atsigauname. Kai kurie iš mūsų skaudžias pamokas išmoksta tiesiogiai, kitus pamoko visą šalį sukrėtę ekonominiai įvykiai. Daugybė apskritai nieko neišmoksta.

Vis dėlto svarbiausia, kad tokie sukrėtimai tampa tikru emociiniu lūžiu, prilygstančiu Didžiajai depresijai, kuri visam laikui pakeitė žmonių požiūrį į pinigus. Ta karta visiškai kitaip vertina skolas, taupymą, aukojimą labdarai. Ji turi patirties, o, kaip sako mano pastorius, „patyrimas svarbiau nei požiūris“.

Prieš pat trisdešimtmetį likau be cento kišenėje – ši situacija apvertė mano gyvenimą ir pakeitė požiūrį į ekonominius sukrėtimus. Sakykim, užklupus 2008-ųjų Didžiajai recesijai aš jau pustrečio dešimtmečio taikiau šios knygos principus, todėl tik stebėjau užgriuvusią krizę. Ji nesukėlė man jokių rūpesčių. Negana to, pasi-naudojau proga rinkos nuosmukio dienomis įsigyti nekilnojamojo turto puikiais kainomis ir daug investavau į vertybinius popierius.

Pastaruosius tris dešimtmečius skatinau žmones siekti finansinės laisvės. Tie, kurie klausė, yra pasirengę artėjančioms negandoms. Jie turi tvirtą pagrindą.